

Antikvarisk konsekvensbeskrivning

Isafjord 4, Kista

Slutrapport 2026-06-09

UPPDRAG

Uppdrag: 355632
Titel på rapport: Isafjord 4, Antikvarisk konsekvensbeskrivning
Version: Slutrapport
Datum: 2026-06-09

MEDVERKANDE

Beställare: Corem Disa AB
Kontaktperson: Caroline During

Konsult: Tyréns Sverige AB
Uppdragsansvarig: Martin Lagergren
Handläggare: Stina Hagelqvist, Martin Lagergren
Kvalitetsgranskning: Namn

ÖVRIGT

Utskrift: Rapporten läses vid utskrift i liggande A4.
Bilder och illustrationer är skapade av Tyréns Sverige AB om inget annat anges.

Tyréns Sverige AB

Tel: 010 452 20 00
www.tyrens.se

Säte Stockholm
Org.Nr: 556194-7986

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Förutsättningar	6
Kulturhistoriska värden - sammanfattning	8
Planförslag och konsekvenser	15
Uppföljning av medskick	22
Samlad bedömning	32

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

Detaljplanering pågår för del av bebyggelsen inom Isafjord 4 (2025-14511). Detaljplanens syfte är att möjliggöra ny användning för flera tänkbara ändamål (från befintliga kontor, industri och handel till bostäder, kontor, hotell, tillfällig vistelse samt vuxenutbildning). Planen ska också bidra till en levande gatumiljö och vid användning som bostäder ska utemiljöer utvecklas som bostadsgårdar.

Stadsmuseet har i remissvar underlag för undersökning om betydande miljöpåverkan 2025-10-21 gjort en initial bedömning av byggnadernas kulturvärden och kommit fram till att byggnaderna har sådan värden som göra de kan bedömas som särskilt värdefulla från kulturhistorisk synpunkt, dvs gröna enligt stadens klassificeringssystem. En konsekvensanalys som beskriver och analyserar planförslagets konsekvenser för befintlig bebyggelse och kulturmiljön har efterfrågats. Uppdragsgivare är Corem Disa AB.

Vad är en antikvarisk konsekvensbeskrivning?

En antikvarisk konsekvensbeskrivning är en utredning och analys av hur kulturvärdena påverkas och vilka konsekvenserna blir för området vid en föreslagen ändring av en byggnad eller ett område.

Det är konsekvenserna för byggnadernas och/eller bebyggelsemiljöernas kulturhistoriska värden som analyseras och bedöms med utgångspunkt i vilken grad läsbarheten hos de värdebärande egenskaperna samt helheten påverkas av de åtgärder som planförslaget möjliggör.

Metod

Vid bedömning av påverkan analyseras planförslaget i relation till identifierat kulturhistoriskt värde och värdebärare. Analysen görs systematiskt genom att planförslaget granskas utifrån hur byggnaderna kan komma att förändras fysiskt av de möjligheter som planförslaget medger och hur detta i sin tur påverkar byggnadens läsbarhet. Påverkan graderas sedan kvalitativt i en skala från liten till mycket stor negativ påverkan.

I värderingen av konsekvenser sätts den bedömda påverkan i relation till värdets betydelse. Här avgörs konsekvensens tyngd: ett litet ingrepp i en särskilt värdefull och känslig del kan få större konsekvens än en mer omfattande förändring i en del med lägre värde. Bedömningen innebär en sammanvägning där både omfattningen av förändringen och värdets dignitet beaktas.

Tidigare utredningar

Inom ramen för planarbetet har Tyréns Sverige AB tagit fram en kulturmiljöanalys (daterad 2026-06-05).

BEDÖMNINGSSKALA

Stora negativa konsekvenser uppstår när höga kulturhistoriska värden påverkas av att ett flertal värdebärande egenskaper av synnerligen höga värden förändras kraftigt eller går förlorade. Påverkan innebär att läsbarheten av byggnadens ursprungliga gestaltning och funktion samt utveckling över tid försvåras avsevärt eller upphör helt. Härigenom minskar förståelsen för och kunskapen om byggnadens historiska sammanhang och utveckling. Gestaltningen fragmenteras så att dess helhet inte kan uppfattas.

Medelstora negativa konsekvenser uppstår när kulturhistoriska värden påverkas av att ett antal värdebärande egenskaper av särskilt höga värden förändras eller går förlorade. Påverkan innebär att läsbarheten av byggnadens ursprungliga gestaltning och funktion samt utveckling över tid försvåras. Påverkan kan även innebära att enstaka kulturhistoriskt värdefulla egenskaper; välbevarade, unika eller på annat sätt signifikanta blir svårtolkade, fragmenterade eller går förlorade.

Små negativa konsekvenser uppstår när kulturhistoriska värden påverkas i mindre omfattning. Påverkan innebär att läsbarheten av byggnadernas utgestaltning och veckling över tid fortfarande är möjlig men försvåras. Enstaka värdebärande egenskaper påverkas eller försvinner. De enstaka egenskaperna är inte av betydelsebärande karaktär för kulturmiljöns helhet och inte heller unika eller sällsynta av sin typ.

Inga/obetydliga konsekvenser innebär att varken negativa eller positiva konsekvenser uppstår för befintliga kulturhistoriska värden eller när värdebärande egenskaper påverkas högst marginellt, på ett sätt som inte påverkar läsbarheten av byggnadernas gestaltning och historiska utveckling.

KISTA UNDER OMVANDLING

Kista har sedan tillkomsten präglats av en hög grad av förändring. Som Sveriges mest betydelsefulla verksamhetsområde inom telekommunikation och informationsteknologi har stadsdelen aldrig varit att betrakta som färdigutbyggd. I stället har den kännetecknats av kontinuerliga rivningar, kompletteringar och omgestaltningar, även om konjunktursvängningar periodvis har dämpat utvecklingstakten. Redan kring millennieskiftet påbörjades en målmedveten satsning på Kista Science City, vilken bland annat manifesterades genom uppförandet av profilbyggnader såsom Kista Science Tower och Victoria Tower, samtidigt som Kista Galleria expanderade och stärkte områdets kommersiella funktioner.

Under de senaste 10–15 åren har dock utvecklingen tagit en ny riktning. Den tidigare ensidiga expansionen av kontorsytor har avtagit och successivt ersatts av en mer komplex omvandlingsprocess där verksamhetsområdets innehåll och användning förändras i grunden. Ett tydligt inslag i denna utveckling är omställningen av befintliga kontorsbyggnader till andra funktioner. I kvarteret Hekla pågår en omvandling av ett kontorshus från 1970-talet till bostäder, vilket illustrerar hur även äldre kontorsbestånd integreras i den pågående funktionsblandningen. I samband med detta har även beslut fattats om att rusta upp och utveckla Grönlandsparken som stadsdelspark, vilket förväntas få ökande betydelse i takt med att både arbetsplatser och bostäder tillkommer i området.

Parallellt har vissa kontorsbyggnader rivits medan andra genomgått omfattande moderniseringar i syfte att möta förändrade krav från hyresmarknaden. Denna lokala utveckling bör förstås i relation till mer övergripande strukturförändringar inom kontorshyressektorn, där efterfrågan i ökande grad riktas mot flexibla arbetsmiljöer. Antalet stora enskilda hyresgäster har minskat och ersatts av en mer diversifierad hyresgästmix, vilket har föranlett anpassningar av byggnader för att kunna inrymma fler och mindre aktörer.

Ett särskilt betydelsefullt inslag i denna omvandling är Ericssons förändrade närvaro i Kista. Företaget har historiskt varit områdets dominerande arbetsgivare och en central aktör i dess utveckling. Under senare år har dock bolaget successivt minskat sina lokalytor i området och lämnat ett flertal fastigheter, däribland Blåfjäll 1 med en omfattning om närmare 20 000 kvadratmeter. Beslutet under våren 2026 att flytta huvudkontoret till Hagastaden markerar ytterligare en ompositionering, samtidigt som det bidrar till ökade vakansgrader i Kista. Denna utveckling speglar också en mer generell trend där nya typer av kontorsmiljöer efterfrågas, med större fokus på urban integration och attraktiva stadsmiljöer.

Mot denna bakgrund har visionen för Kista allt tydligare kommit att inriktas mot att utveckla området från ett renodlat arbetsplatsområde till en mer funktionsblandad och urban stadsmiljö med levande gaturum. Kista är utpekad som en regional stadskärna, och ett omfattande bostadsbyggande har genomförts eller planeras kring

verksamhetsområdet. Under senare tid har denna omvandling också börjat omfatta själva kärnan av arbetsplatsområdet. Planen för kvarteret Skalholt 1 är ett tydligt exempel, där befintliga kontorshus omvandlas för att rymma bostäder, hotell, servicefunktioner och lokaler för exempelvis öppen förskola, kompletterat med publika verksamheter i bottenvåningarna.

Infrastrukturella satsningar spelar en central roll i denna utveckling. Den planerade förlängningen av Tvärbanan från Bromma flygplats till Helenelund, med trafikstart omkring år 2030, innebär att Kista integreras starkare i det regionala kollektivtrafiknätet. Den nya spårdragningen längs Kistagången, med hållplats vid Kistamässan i nära anslutning till bland annat kvarteret Isafjord, förväntas förändra rörelsemönster och öka områdets urbana karaktär. Därigenom stärks också förutsättningarna för kommersiella verksamheter i bottenvåningarna, vilket bidrar till ett mer levande stadsrum.

Sammanfattningsvis befinner sig Kista i en genomgripande strukturell omvandling. Från att ha varit ett i huvudsak monofunktionellt verksamhetsområde dominerat av stora kontorskomplex utvecklas stadsdelen mot en mer diversifierad och urban miljö med en blandning av bostäder, arbetsplatser, service och rekreation. Denna förändring drivs dels av lokala initiativ och kommunala planeringsstrategier, dels av bredare ekonomiska och samhällsliga förändringar som påverkar såväl arbetsliv som stadsutveckling.

FÖRUTSÄTTNINGAR

AKTUELLA LAGRUM

Plan- och bygglagen (2010:900)

Plan- och bygglagen (PBL) reglerar hur mark- och vattenområden används och samt hur markanvändningen skall utvecklas. Lagen fastställer att planläggningen av mark- och vattenområden är en kommunal angelägenhet och ställer krav på att kommunen upprättar en översiktsplan över hela kommunen. Lagen innehåller bestämmelser om bland annat detaljplaner och bygglov.

Planläggning enligt denna lag ska ske med hänsyn till natur- och kulturvärden, andra miljöaspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden. Lagen fastställer att byggnader eller områden som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte får förvanskas. Dessa kan av kommunerna skyddas genom bestämmelse i detaljplan. Skyddet regleras i PBL:s 8 kapitel och de bestämmelser som läggs in i planen är juridiskt bindande.

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt Plan- och bygglagen är även 2 kap. 6 § tillämplig.

PBL 2 kap. Allmänna och enskilda intressen

1 § Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen.

3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

PBL 2 kap. Allmänna och enskilda intressen - forts.

6 § Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

6 § Tredje stycket

Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

PBL 8 kap. Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser

Plan- och bygglagens åttonde kapitel reglerar krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser. Vid en bygglovsprövning omfattas byggnader som bedöms ha särskilt högt kulturhistoriskt värde av förbud mot förvanskning av kulturvärden, 8 kap. 13§. För alla byggnader gäller även varsamhetskrav och särskilda krav vid underhåll enligt 8 kap. 17§ och 14§.

13 § Förvanskningförbud

En byggnad eller som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Enligt 13 § 1 st. p.4 ska förvanskningförbudet även tillämpas på bebyggelseområden.

17 § Varsamhet och ändringar

Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Kulturhistorisk klassificering

Vid bedömning av bygglov och åtgärder enligt Plan- och Bygglagen har Stockholms stad antagit en klassificeringskarta med kulörmarkeringar för byggnader av olika kulturhistoriskt värde. Klassificeringen som utförs av Stockholms stadsmuseum är ett kunskapsunderlag utan rättsligt bindande verkan.

De tre klassificeringar som Stadsmuseet använder sig av är:

Blå - bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

Grön - högt kulturhistoriskt värde. Bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Gul - bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde.

Fastighet markerad med grått går inte att hänföra till någon av ovanstående kategorier. Det finns även fastigheter som är markerade med streck vilket betyder att de ännu inte är klassificerade, alternativt att fastigheten är obebyggd. Fastigheter som inte är klassificerade kan ha stora kulturhistoriska värden, även om Stadsmuseet ännu inte tagit ställning till dessa värden.

Byggnaderna inom kvarteret Isafford 4, liksom övrig bebyggelse i Kista, har inte klassificerats. Stockholms stadsmuseum har initialt bedömt att byggnaderna har sådant värde som syftas till i 8 ka. 13 §, motsvarande grön klassificering. Stadsmuseet skriver följande:

Motiveringen skulle dels baseras på att byggnaderna var för sig är tydliga och välbevarade representanter för 1970- respektive 1990-talets kontorsbebyggelse och tanken om en god arbetsmiljö, dels för Ericssons betydelse för Stockholm och Sverige. Att byggnaderna fortsatt ingår i en samling byggnader som samtliga tillhör eller har tillhört Ericsson visar på lång hävd som stärker det kulturhistoriska värdet.

Vidare ingår byggnaderna i en helhetsmiljö med en samling kontorskomplex som präglas av innovation och framåtanda vilket tagit sig uttryck genom byggnader som "sticker ut" med en för sin tid nyskapande arkitektur.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN - SAMMANFATTNING

För en mer detaljerad redogörelse om byggnadernas värdebärande berättelser, kulturhistoriska värden och värdebärande egenskaper hänvisas till Tyréns kulturmiljöanalys (2026-06-05). Här sammanfattas byggnadernas kulturhistoriska värden med utgångspunkt i byggnadernas gestaltning.

De två byggnaderna utgör tillsammans ett arkitektoniskt betydelsefullt och välbevarat kontorskomplex där två epoker – 1970-talets sena modernism och 1990-talets postmodernism/tidiga nyfunktionalism – tydligt möts. Exteriört uppvisar båda byggnaderna hög gestaltningsmässig kvalitet och en omsorg i material, proportioner och detaljering som placerar dem väl i sina respektive tiders arkitekturhistoria. Tillsammans berättar de om Ericssonkoncernens utveckling i Kista under en period då tekniskt och organisatoriskt framåtskridande omsattes i ambitiösa byggnadsprojekt.

De båda byggnaderna bildar tillsammans ett ovanligt tydligt tidsdokument över kontorsarkitekturens utveckling i Sverige. De representerar två olika gestaltningsideal men står i nära dialog med varandra genom utemiljö, skala och materialitet. Kontrasten mellan 1970-talets horisontella, tunga modernism och 1990-talets urbant varierade och materialriktade arkitektur förstärker den samlade förståelsen av Ericssons roll i Kistas tillväxt.

1970-talskontoret

SRA-komplexet från 1970-talet präglas av en stringent och konsekvent volymbehandling, där tre parallella kontorslameller – varav två ingår i planområdet – organiseras i avtrappande höjd.

Denna ordning utgör en bärande arkitektonisk princip. Delar av byggnaderna är upphöjda på pelare och/eller försedda med uppglasade fasader i enlighet med modernismens pilotis-ideal, vilket ger anläggningen en lätt och svävande karaktär samt möjliggör en öppen och genomsiktig bottenvåning. Entréplanet kännetecknas av glasade fasader och långa siktlinjer som skapar visuella och rumsliga samband mellan entrégård, entréhall, innergård och omgivande stråk.

Mellan lamellerna finns lägre sammanbindande volymer som bildar slutna gårdsrum; dessa präglas av vintergrön vegetation och bidrar till att mildra den övergripande geometriska stramheten samt förstärka samspelet mellan byggnad och landskap. Fasadernas starka horisontalitet, uttryckt genom fönsterband, breda fogar och flacka tak, balanseras av vertikala accenter i form av uppglasade trapphus som bryter ned volymernas längd och skapar rytm.

Det mörka, hårdbrända bruna teglet förstärker intrycket av tyngd och ger en viss grad av slutenhet, medan profilerade plåtdetaljer tydligt förankrar komplexet i 1970-talets formspråk. Interiört kompletteras detta av en tidstypisk och beständig materialpalett med klinkergolv i bottenvåningen och terrazzo i trapphusen.

1990-talskontoret

ERA-byggnaden från tidigt 1990-tal introducerar ett formspråk med tydlig urbanitet, där en gathus/gårdshus-typologi anspelar på innerstadens kvartersstruktur. Ett sexvånings gathus och ett fyrvånings gårdshus samspelar kring en mandelformad gård, vilket genererar en komplex rumsorganisation präglad av rörelse, sekvenser och växling mellan öppna och slutna rum.

Fasaderna förenar variation med sammanhållning. Kurvade fasadliv och entréer längs Kistagången kontrasterar mot en i övrigt regelbunden rytm. Materialpaletten – röd puts, natursten, träfönster, ekpartier och burspråk – kompletteras av kraftigt utkragade våningslister och skapar ett rikt, artikulerat uttryck som balanserar postmodern lekfullhet mot en mer återhållen struktur. Sockelvåningen markeras tydligt genom stenmaterial, större glasytor och vertikala pelare, medan övre våningar uppvisar varierad fönstersättning som ger rytmisk komplexitet inom en övergripande ordning. Materialkombinationen trä, koppar, natursten och puts ger byggnaden en varm och taktill karaktär.

Interiört utgör ljusgården i gathuset ett centralt element. Överljus och varierade öppningsformer mellan våningsplan skapar en dynamisk rumsupplevelse, medan trä- och glaspartier, stål- och träräcken samt ljusa ytskikt bidrar till en sammanhållen gestaltning.

Värdebärande egenskaper

SRA

- Kontorsvolymernas horisontalitet, linjeverkan och materialitet
- Kontorsvolymernas mur- och skivverkan
- Fönsterband
- Trapphusens glasade fasader och trapploppens geometriska linjespel i fasad
- Trappornas smidesräcken och terrazzogolven
- Öppenheten mellan ute och inne mellan gårdar och entrézoner och bottenvåningarnas genomsiktighet
- Gårdarnas vintergrönska och geometriska karaktär
- Bottenvåningens klinkergolv
- Förbindelsegången på gård med limträkonstruktion och fribärande glasfasad

ERA

- Volymbehandlingen med gathus, gårdshus och gård som återanvänder kvartersstadens typologi
- Entrégårdens mandelform
- Fasadernas material- och variationsrikedom med utkragade våningslistor, fönsterpartier med omväxlande storlek och utformning, putsade partier i rött, stenpelare och fasadsten, glasmetailpartier i bottenvåningen och karuseldörrar
- Fönsterbågar i trä (lackad furu och svartbetsad ek)
- Fasadernas kurvaturer både på gård och i gatufasadens bottenvåning
- Taklanterninens historicerande form
- Ljuskärden med träglasparti på plan 6, öppningarnas kurvatur och stålräcken med träledare
- Spiraltrappor med terrazzogolv och räcken i stål och trä
- Glasmetailpartier
- Specialritad armatur
- Entrévåningens öppenhet och diagonala orientering
- Entrévåningens mönsterlagda kalkstensgolv i varierande kulörer.

ERA:s fasad mot Torshamnsgatan med sin representativa och stadsmässiga fasadutformning och karaktäristiska materialkombination. Till vänster det lägre gårdshuset.

Värdering av fasader, rumsligheter och ytor

Följande planer illustrerar värdebärande egenskaper hos de bägge byggnaderna översatt i fasad, rumslighet och yta/material och bör läsas tillsammans ovanstående avsnitt (2.1 Värdebärande egenskaper).

I det följande används en tregradig skala: visst värde, särskilt värde och högt/synnerligen högt värde, vilket korresponderar med Stockholms stadsmuseums klassificering.

Värderingen utgår ifrån graden av synlighet från gata och allmän plats och syftar till att beakta läsbarheten hos byggnaderna och byggnadsdetaljerna och därmed förståelse för byggnadernas funktion, betydelse för Ericsson och ursprungliga gestaltning.

Entréplan utgörs av SRA:s bottenvåning. Entréplan/plan 1 inkluderar ERA:s bottenvåning medan plan 3 representerar de övre våningsplanen i båda byggnaderna. Takplanen inkluderar SRA:s teknikvåning samt ERA:s överbyggnader (lanternin samt trapphus).

På planerna är fasader, rumsligheter och ytor/material markerade. Här betyder fasad den exteriöra väggytans gestaltade helhet med ingående delar som exempelvis fönster, och material. Begreppet rumslighet avser hur ett rum är organiserat volymmässigt och interagerar med andra rum. Yta/material refererar till specifika detaljer, främst golv, interiört.

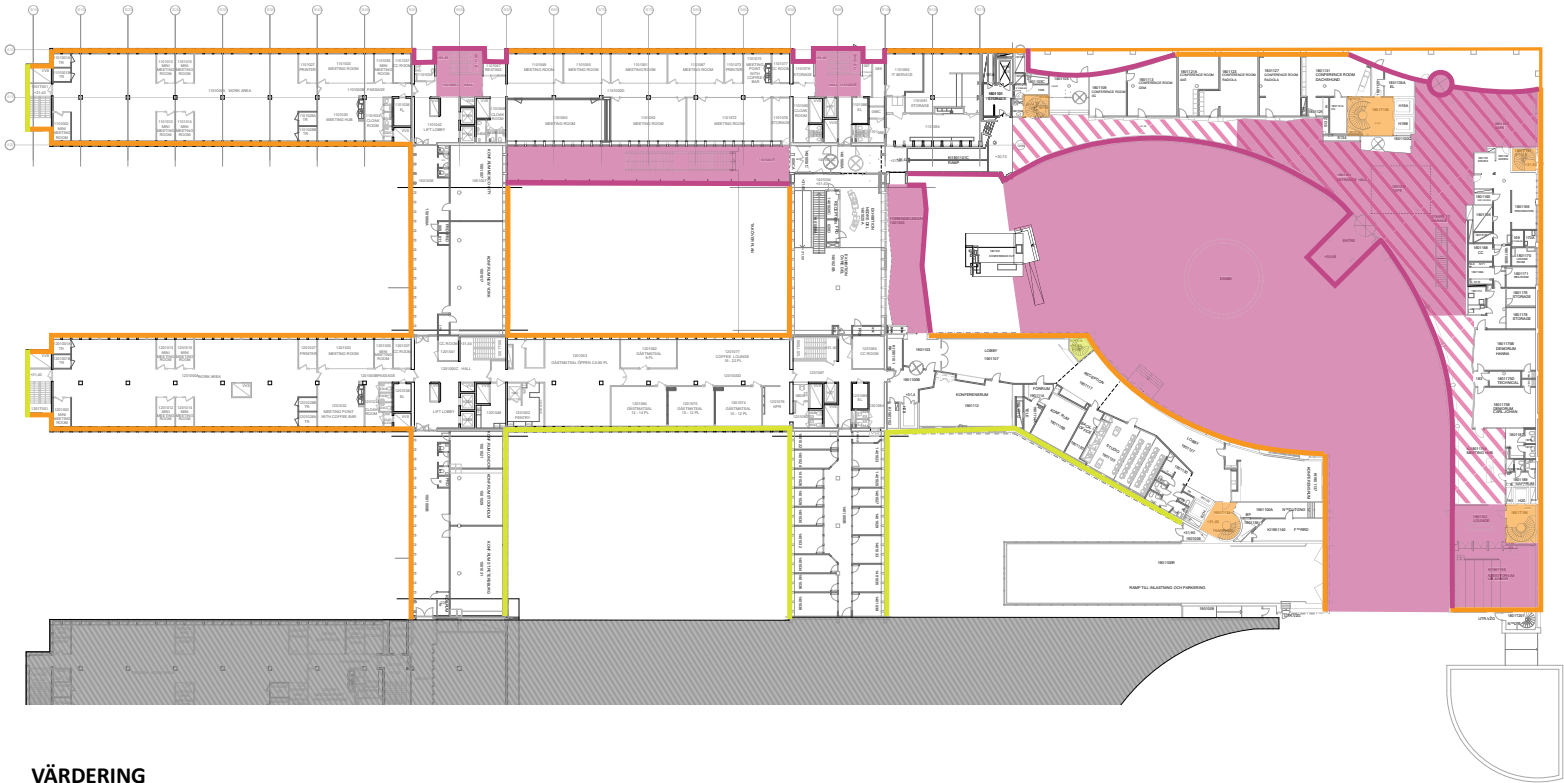
ENTRÉ- OCH GARAGEPLAN (PLAN 0)

VÄRDERING

	Fasad	Rumslighet	Yta/material
1. Högt/synnerligen högt värde			
2. Särskilt värde			
3. Visst värde			

ENTRÉPLAN (PLAN 1)

VÄRDERING

	Fasad	Rumslighet	Yta/material
1. Högt/synnerligen högt värde			
2. Särskilt värde			
3. Visst värde			

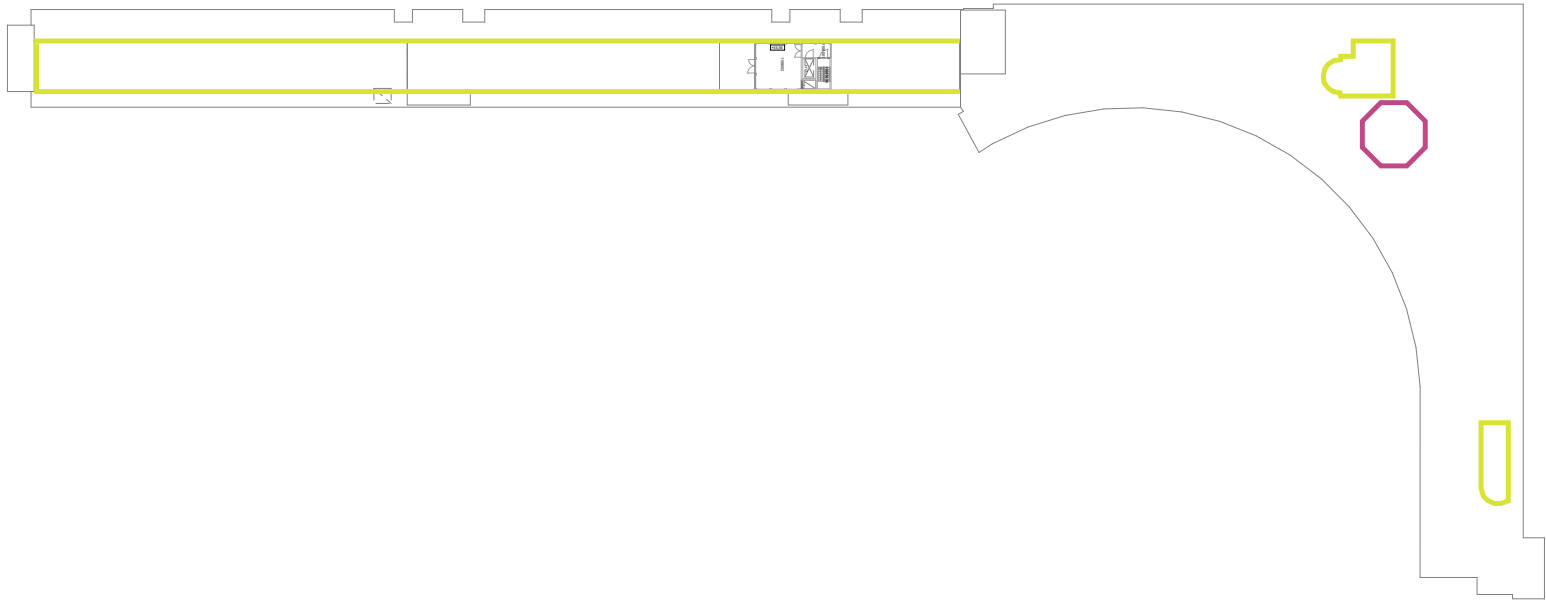
PLAN 3

VÄRDERING

	Fasad	Rumslighet	Yta/material
1. Högt/synnerligen högt värde			
2. Särskilt värde			
3. Visst värde			

TAKPLAN

VÄRDERING

	Fasad	Rumslighet	Yta/material
1. Högt/synnerligen högt värde			
2. Särskilt värde			
3. Visst värde			

PLANFÖRSLAG OCH KONSEKVENSER

PLANFÖRSLAGET

Planförslaget syftar till en ökad funktionsbladning i verksamhetsområdet Kista och att minska skillnaden mellan stadsdelens dag- och nattbefolkning.

Planförslaget anger ett flertal användningsbestämmelser: bostäder, centrumverksamhet, viss detaljhandel, kontor, tillfällig vistelse samt vuxenutbildning i hela fastigheten. Den tidigare personalmatsalens utbyggnader mot de yttre gårdarna får inte inredas som bostäder.

Planförslaget innehåller också en uppsättning skyddsbestämmelser. Byggnaderna får inte rivas undantaget 1970-talskomplexets (SRA) takvåning (teknikvåning). SRA:s fasadutformning med sin horisontella betoning med fönsterband och tegel-element ska bevaras. Också 1990-talshusets (ERA) fasadutformning och materialkombination på gathuset med betong, koppar, ek och varmröd puts skyddas. De svängda indragen på bottenvångens längs Kistagången ska enligt föreslagna skyddsbestämmelser bevaras. Gårdshuset saknar förslag på skyddsbestämmelser rörande fasadutformning och materialkombination.

ALLMÄNT OM KONSEKVENSER PÅ ISAFJORD 4

Graden av påverkan på och konsekvenserna för de kulturhistoriska värdena på enskilda byggnadsdelar i detalj måste bedömas ytterligare i ett senare skede då de befintliga byggnaderna mycket väl

kan anpassas till nya ändamål givet att hänsyn tas till utpekade värdebärande egenskaper vid lokalisering och utformning av nya funktioner. Att ERA:s gårdshus saknar skyddsbestämmelser avseende fasadutformning och materialkombination medger fasadförändringar som kan påverka den helhetsstaltning som gathus och gårdshus bildar.

En fortsatt användning som kontor innebär få förändringar av värdebärande egenskaper. Både kontorslandskap och cellkontor kan inrymmas i samtliga byggnader och öppna receptionsytor, konferensytor och matsalar kan även fortsättningsvis användas för gemensamma ändamål utan att några omfattande anpassningar behöver genomföras. För förbindelsegångarna är situationen mer osäker eftersom det inte är säkert att det finns behov av flöden mellan byggnaderna såsom det gjort när byggnaderna nyttjats av en och samma hyresgäst.

Byggnaderna lämpar sig också väl för hotellverksamhet och/eller för tillfällig vistelse. Få exteriöra förändringar behövs för en anpassning till hotell. Nya tillgängliga entréer kan komma att behövas och utrymningsvägar krävs. Byggnaderna är tåliga för förändringar avseende planlösningar och tekniska installationer såsom ventilation samt vatten och avlopp. Verksamhetsförändringen skulle innebära helt nya planlösningar, brandcellsgränser och branddörrar, omfattande genomföringar i bjälklag för schakt och nya ventilationsaggregat men dessa åtgärder skulle inte vara så störande att byggnadernas kulturhistoriska värden skulle minska.

Särskilt 1990-talsbyggnaden med sin tillgång på kvalitativa gemensamma ytor som receptionsyta och konferensrum samt en centralt placerad ljusgård - vilken företrädesvis kan användas som angörings- och kommunikationsyta till hotellrummen - kunde fungera utmärkt som hotell.

Även bostäder är möjliga att inrymma i fastigheten beroende av omfattningen lägenheter, lokalisering och utformning. I skisser som tagits fram under planarbetet är hela fastigheten med undantag för vissa utrymmen på bottenvåningen anpassad för bostadsändamål.

KONSEKVENSER MED LOKALER FÖR CENTRUMVERKSAMHET/HANDEL

På Kistagången i nära anslutning till planområdet planeras en hållplats för tvärbanan som dras fram till Helenlunds pendeltågsstation. Samtidigt kommer Torshamnsgatan sänkas som en anpassning till tvärbanans nya sträckning. Hörnet Kistagången och Torshamnsgatan kommer härigenom få ökad tillgänglighet och synlighet i stadsbilden och utgöra attraktiva lägen för nya affärsetableringar. Planförslagets användningsbestämmelser avser möjliggöra centrumverksamhet och viss detaljhandel inom fastigheten.

Beroende av lokalisering och utformning är lokaler för service- och handelsändamål möjliga att integrera i anläggningen utan omfattande förändringar på andra våningsplan än bottenvåningarna.

Även dessa kan med vissa modifikationer av fasader och planer anpassas till lokaler.

I planförslaget föreslås flera lokaler i byggnadernas bottenvåningar.

Den pelarförsedda portiken i hörnet Kistagången-Grönlandsgatan föreslås byggas in och hysa två lokaler med entréer från Kistagången. Glaspartier föreslås placeras innanför befintliga pelare som även fortsättningsvis får en framträdande roll. Dessa så kallade pilotis liksom portiken i sig utgör tidstypiska byggnadsdelar som bidrar till en öppenhet och genomsiktighet mellan gård

Den öppna pelarförsedda portiken i hörnet Grönlandsgatan - Kistagången är tidstypisk och bidrar till genomsikt mellan gata och gård. Pelare, s.k. pilotis hade en särskild betydelse i den modernistiska arkitekturen.

och gata. Av betydelse är att dessa egenskaper kan bevaras så att läsbarheten och förståelse för byggnadssättet bibehålls.

Längs Kistagången planeras för nya lokaler med glaspartier i trä mot gata. Lokalernas glaspartier tar vid ovan en minimal sockel vilket gör att lokalerna får en direkt och tydlig koppling till gatan. Bottenvåningens fönsterband utgår förvisso och en ny karaktär med murpelare mellan fönsterpar-

Kalkstensgolvet i entré-/receptionsytan i ERA:s bottenvåning har stora kvaliteter och är identifierat som en värdebärande yta.

terna introduceras vilket innebär att förståelse för byggnadens funktion som renodlad kontorsmaskin minskar. Å andra sidan är tillägget tydligt avläsbart och kan ses som en ny årsring.

Vidare föreslås bottenvåningen på ERA:s kontorshus i hörnet Kistagången-Torhamnsgatan få fungera som två större lokaler. De svängda och indragna fasadpartierna i ERA:s bottenvåning längs Kistagången bevaras dock. Lokalerna har potential till bevarad öppenhet mellan gata och gård och stora möjligheter även för det kvalitativa kalkstens- och marmorgolvet att bevaras. Befintlig hörsal styckas av till en egen lokal. Den nya lokalen förses med en direkt entré från gata/gård. Denna behöver inte innebära några negativa konsekvenser för byggnadens kulturvärden.

Längs Torhamnsgatan föreslås bottenvåningen förses med ett nytt glasat parti med entré till en av de nya lokalerna på bottenvåningen. Nya fönsterpartier och entrédörr anpassas till byggnadens stomme och följer det befintliga fasadlivet mellan pelarna. Tillägget förändrar inte läsningen av

byggnaden utan tillför en öppenhet till bottenvåningen som bidrar positivt till byggnadens kvaliteter. De röda putsfälten får i dessa lägen en mindre yta i ett fack men kommer bilda ett obrutet putsat träinramat band som ger stabilitet åt hörnet.

KONSEKVENSER VID BOSTADSÄNDAMÅL

En omvandling av kontorsbyggnaderna till bostadshus innebär ändringar och ingrepp i byggnadernas gestaltning och planlösningar. Även gårdarnas karaktär förändras, både gestaltungs- och genom förändringen från delvis offentliga rum till privata med olika grader av tillgänglighet.

Medan SRA:s tidigare kontorsutrymmen från 1970-talet redan är ombyggda och förhållandevis okända för en ändrad användning till bostäder så kräver ERA:s 1990-talskontor mer hänsyn. Särskilt problematiskt är den fint gestaltade ljusgården och rumsligheten kring denna som bör bevaras öppen. Nya planlösningar bör beakta denna öppenhet som riskerar att gå förlorad och ge ljusgården det respektavstånd som gestaltningen fordrar. Här bör dock påpekas att vid all användning av byggnaden kan ljusgården komma att påverkas av exempelvis inglasning för att skilja de olika planen åt.

SRA:s 1970-talskomplex

Omvandlingen till bostäder innebär att SRA:s 1970-talskomplex föreslås föras med nya tillgängliga entréer, hissar med anslutning direkt till gatan, franska balkonger mot Kistagången samt balkonger och loftgångar mot delar av både yttre och inre gårdar. Fönster föreslås som en alternativ åtgärd göras högre. Vidare planeras teknikvåningarna göras om till bostadsvåningar med utbyggda takkupor som ansluter mot fasadliv. Nya tillägg föreslås ges en grön kulör och därmed kunna skiljas ut i förhållande till ursprungliga volymer och detaljer samtidigt som de är hållna inom ursprunglig material- och kulörpalett.

Samtliga gårdar föreslås göras om till bostadsgårdar med förändrad gestaltning. De två inre gårdarna får ny funktion som privata miljöer.

1970-talets kontorsvolymer är förhållandevis robusta och har redan byggts om. Byggnadskropparna lämpar sig väl för bostadsändamål. I det inre kommer bottenvåningens öppenhet mellan den tidigare huvudentrén mot gården längs Grönlandsgatan och den inre gården att behållas och därmed även klinkergolvet som binder samman ytan.

De exteriöra förändringarna, framför allt balkonger och loftgångar, påverkar byggnadernas övergripande gestaltning genom att fönsterbandens och tegelfasadernas långa linjer bryts. Detsamma gäller förslaget att förse fasaden mot Kistagången med franska balkonger. På en övergripande nivå är det dock fullt möjligt att även fortsättningsvis uppfatta den ursprungliga gestaltungsprincipen och läsa

Trapphusfasaden mot gården på den lägre flygeln utgörs av en kombination av glas och profilerad plåt som bryter tegelfasadernas horisontalitet. Öppningar mot en eventuell terrass på lågdelens tak behöver ta särskild hänsyn till öppenheten mot trapploppet.

byggnaden som en karaktäristisk kontorsbyggnad från 1970-talet. Förslaget innebär en viss negativ påverkan på byggnadens kulturhistoriska värden.

Omvandlingen innebär vidare att nya fönster tillkommer i de plåtfasader mot gårdarna som signalerar trapphus samt att taken på anläggningens gårdsavskiljande lågdelar görs om till terrasser och tillgängliggörs genom nya dörrar i högdelarnas fasader. Befintliga plåtfasader kommer

få ett förändrat utseende med viss påverkan på både detaljnivå och på en övergripande nivå.

Förslaget behöver dock inte innebära en så pass stor karaktärsförändring att byggnadens kulturhistoriska värden påverkas negativt. Det är emellertid nödvändigt att fasadändringarna studeras mer i detalj och att hänsyn särskilt tas till trapplopp och den lägre högdelens glaspartier mot gård och lågdel. De föreslagna takterrasserna på lågdelarnas tak behöver i sig inte innebära några negativa konsekvenser för byggnadens kulturhistoriska värden utan kan snarare tillföra kvaliteter.

De glasade trapphusen mot Kistagången föreslås öppnas på bottenvåningen och förses med hiss med tillgänglig entré direkt från gatan samt ytterligare två portar. Dagens lösning med ett glasparti

Den glasade trapphusfasaden möte mark med en liten sockel. Det synliga trapploppet accentuerar vertikalteten. fasadens direkta möte med mark är karaktäristiskt för både tiden och byggnadens funktion som kontor.

som möter mark i princip utan sockel får härigenom en ny gestaltning som i hög grad förändrar den ursprungliga utformningen. Förslaget innebär att de nedre glaspartierna i trapphusen samt de "klackar" som flankerar dessa tas bort och ersätts med nya dörr- och fönsterpartier som integreras i befintliga murpelare. Ovanför entréerna placeras ett långsgående grönt skärmtak som tillsammans med en rad liggande rektangulära fönster bryter det nuvarande trapphusets vertikala betoning. Skissförslaget har en negativ påverkan på byggnadens kulturhistoriska värden såtillvida att dessa värdebärande delar påverkas och läsbarheten av ursprunglig utformning försvagas. Det gröna skärmtaket är i förhållande till glashusets öppenhet och lätthet något klumpigt även om det plockar upp former som finns i befintlig byggnad. Förslaget visar dock att det är möjligt att integrera entréer i trapphusens bottenvåning. Föreliggande förslag behöver studeras mer i detalj.

Även gavlarna mot Grönlandsgatan förses med tillgängliga entréer i form av hissar samt nya håltagningar i mur för fönster till det befintliga trapphuset. Dessa gavlar är mindre känsliga för förändringar genom sentida konstnärliga tillägg och öppningar och kan mycket väl genom nya varsamma tillägg ges en ny gestaltning som också korresponderar med den ursprungliga karaktären.

Vidare föreslås högdelarnas teknikvåningar byggas om till lägenheter vilka avses förses med stora fönsterförsedda takkupor/frontespiser och kläs i

grön plåt som tydligt, väl utformat och väl avläsbart tillägg. Förslaget innebär en avsevärd förändring av anläggningens karaktär och påverkar volymens

Förbindelsegången ritad av Nyréns Arkitektkontor på 1990-talet knöt ihop de båda byggnadernas entréer. Byggnadsdelen visar på både Nyrénska och tidstypiska detaljer och utgör ett kvalitativt inslag i miljön.

förhållande till omgivning och anslutning till himlen där nuvarande aluminiumplåt väl övergår i den fria rymden. Den ombyggda teknikvåningen syns dock inte från det viktiga stråket Kistagången och ombyggnaden får begränsad påverkan av upplevelsen av byggnaden härifrån. Synligheten är desto större från Grönlandsgatan och Grönlandsparken och får härigenom en märkbar påverkan på arkitekturen och läsbarheten av kontorskomplexets ursprungliga utformning.

Vidare föreslås den av Nyréns ritade förbindelsegången från 1990-talet på den inre av gårdarna närmast Kistagången inredas till lägenheter. Förslaget innebär att gångens öppenhet går förlorad genom nytt bjälklag och lägenhetsavskiljande väggar. Såväl funktion som utformning som berättar om Ericssons expansion under 1980- och 1990-talen och nödvändigheten att knyta ihop den nya byggnaden med den befintliga. Rent arkitektoniskt innebär ombyggnadsförslaget en betydande negativ påverkan på byggnadernas värdebärande egenskaper och bedöms innebära en förvanskning av kulturvärden.

ERA:s 1990-talskontor

Kontorsanläggningen föreslås i bostadsscenarioet i princip i sin helhet byggas om till bostäder. Skisser visar på att det är möjligt att använda byggnaden för bostadsändamål.

På plan 6 i ERA:s gathus är ljusgården inbyggd med ett träglasparti med mönster som påminner om japanska skärmar. Segmentformen är återkommande och ger ljusgården en varierande form genom våningsplanen. Ljusgården och träglaspartiet tillhör de mer kvalitativa och kulturhistoriskt värdefulla inslagen inom planområdet.

Bostäder innebär ingrepp i stommar som potentiellt kan påverka kulturhistoriska värden: nya tekniska installationer för vatten och avlopp kräver genomföringar och nya schakt som beroende av placering ger olika grad av påverkan på interiöra kulturhistoriska värden.

Stommens utformning med bärande pelare i fasad och fasadens regelbundenhet gör det möjligt att placera lägenhetsavskiljande väggar på logiska avstånd från varandra och samtidigt bevara fönsterpartiernas indelning.

Övriga våningsplan planeras i sin helhet byggas om till lägenheter med risk för negativ påverkan på arkitektoniskt och materialmässigt kvalitativa inslag som metallglaspartier och ljusgård. Skisserna visar på att rumsligheten kring ljusgården respekteras men att den tidigare öppenheten minskar. Vid andra tänkbara användningar av byggnaden som detaljplanen medger kan ljusgårdens roll och funktion få större betydelse.

Också förbindelsegången som är belägen mellan 1990-talets kontorshus i det inre av entrégården föreslås byggas om till lägenheter. Här riskerar den tydligt utmejslade arkitekturen från tidigt 2000-tal att förvanskas och funktionen bli mer svårläst med negativa konsekvenser för de kulturhistoriska värdena.

Förbindelsegången mellan ERA:s två kontorsbyggnader tillkom i ett senare skede och vittnar om en förändrad estetik som kan relateras till valet av en ny arkitekt. Gången har tillhört de ytor som Ericssons kunder kommit i kontakt med och haft representativa syften.

Den mandelformade/båtformade kvartersgården i ERA:s kontorsanläggning

VÄRDERING AV KONSEKVENSER

		Ändring	Konsekvens
Värdebärande byggnadsdelar			
Kistagången	Fasader	Franska balkonger	Små negativa
	Bottenvåning	Lokaler med glaspartier	Medelstora negativa
	Portik	Lokal med glasparti	Små negativa
	Glasade trapphus	Ny tillgänglig entré med hiss	Medelstora negativa
Tak	ERA lanternin	Bevaras	Inga
	SRA teknikvåningar	Byggs om till lgh	Små-Medelstora negativa
Grönlandsgatan	Gavlar	Tillgänglig entré med hiss samt fönster	Små negativa
Torhamnsgatan	Bottenvåning	Lokal med glasparti och ny entré	Inga/obetydliga
Gårdar	SRA fasader	Balkonger/loftgångar	Små negativa
	ERA fasader	Bevaras. Nya dörrar till uetplatser.	Inga och små negativa
	SRA yttre gårdsrum	Omgestaltas	Små negativa
	SRA inre gårdsrum	Omgestaltas	Små negativa
	ERA kvartersgård	Omgestaltas	Medelstora negativa
Interiörer	ERA ljusgård	Bevaras men kringbyggs	Små negativa
	ERA trapphus	Bevaras	Inga
	ERA entrézon	Byggs om till lokaler	Små negativa
	SRA entrézon	Bevaras	Inga
Förbindelsegångar	SRA	Byggs om till lgh	Stora negativa
	ERA	Byggs om till lgh	Stora negativa
	ERA 2 tr mellan hus	Bevaras	Inga

UPPFÖLJNING AV MEDSKICK

Medskicken från kulturmiljöanalysen redovisas i ljusgröna textrutor och följs upp i vidstående texter. Texterna i gröna rutor är hämtade från avsnittet Förutsättningar för förändring på s. 49-51 i Kulturmiljöanalys Isafjord 4, Kista. Kulturmiljöanalys (2026-06-05, Tyréns)

ETT KISTA MED NYA VILLKOR

Kista har sedan tillkomsten varit en stadsdel i förändring. Verksamhetsområdet som upplevt en så dynamisk utveckling som Sveriges nav för telekom och IT har aldrig varit "färdigbyggt". Där har rivits och kompletterats kontinuerligt även om konjunktursvängningar tidvis inneburit lugnare perioder. Kring millennieskiftet inleddes satsningen på Kista Science City som tagit sig uttryck ibland annat Kista torn och Victoria Tower. Samtidigt expanderade Kista galleria.

En strukturell omvandling pågår. Kista är del av en utpekad regional stadskärna och ett omfattande bostadsbyggande har ägt rum eller är i planeringsstadiet. De nya bostäderna har i huvudsak förlagts utanför arbetsplatsområdet men i anslutning till det. Nyligen har omstruktureringen nått in i arbetsplatsområdet, ett kontorskluster som inte med självklarhet behåller den attraktivitet och den position på marknaden som det hittills haft.

Arbetsplatsområdet har en stadsmässig uppbyggnad med ett allt stadsmässigare innehåll. En medveten utveckling till att göra arbetsplatsområdet till en funktionsblandad stadsdel med både dag- och nattbefolkning är inledd och stöds av aktivt av Stockholms stad. Ett viktigt syfte är skapa ökad trygghet men en övergripande ambition är att stärka områdets attraktivitet och dragningskraft generellt.

I skrivande stund pågår om- och påbyggnad av kvarteret Skalholt vid Kista Torg, ett kontorskvarter från 1985 som nu omvandlas och där man tillskapar många hundra lägenheter.

Från kulturmiljösynpunkt utmanar detta den skarpa funktionsseparering som ABC-staden Kista planerades med. Från kulturhistorisk synpunkt är den ideala utvecklingen av Stockholms ABC-städer att den ursprungliga strukturen respekteras och att samtliga beståndsdelar utvecklas inom respektive zon. När så inte är möjligt blir alternativet att bibehålla en god läsbarhet kring den ursprungliga planeringen. I exempelvis

Vällingby och Farsta har den ursprungliga utbyggnadsfasen på 1950-talet en särställning ifråga om kulturvärden och vilken läsbarhet som behöver värnas. I Kista arbetsplatsområde har inte de äldsta byggnaderna samma status, här är den kontinuerliga utvecklingen lika viktig att belysa. Men byggnaderna från den första etableringsfasen är naturligtvis centrala vad gäller den historiska läsbarheten. De svarar för ett tidsdjup och möjliggör förståelse för när den remarkabla utvecklingen i Kista tog fart.

Vid en fortsatt utveckling i den riktning som nu påbörjats inom kvarteret Skalholt är det av största vikt de anläggningar som omvandlas får behålla värdebärande karaktärsdrag och att läsbarheten kring hur byggnaderna ursprungligen disponerades och användes värnas nog.

Konsekvens

I vilken grad läsbarheten av den ursprungliga användningen som renodlade kontorshus blir kvar påverkas av vilken användning byggnaderna kommer att få. Det är stor spännvidd ifråga om de anpassningar av byggnaderna som behövs mellan olika ändamål.

Även vid den användning som innebär flest och mest märkbara förändringar, bostäder, bedöms det vara tydligt att byggnaderna har ett ursprung som kontorsbyggnader, 1970-talsbyggnaden som en effektiv kontorsmaskin och 1990-talsbyggnaden som en mer representativ anläggning som var del av Ericsson-koncernens ansikte mot världen.

De ändringar som föreslås för bostadsändamål, såsom balkonger, franska balkonger, högre fönsteröppningar, ändringar av entréer, växthus på tak och

en annan programmering av gårdarna ger inte en sådan påverkan på byggnaderna och miljön att det påtagligt försvårar förståelsen av ursprunget som kontorsanläggningar.

Medskicket har hör sammats.

TVÄRBANAN GER ÄNDRADE FÖRUTSÄTTNINGAR

Om några år kommer Tvärbanan att förlängas från Bromma flygplats till Helenelund. Sista sträckan före Helenelund kommer att utgöras av Kistagången och hållplats Kistamäsan kommer att vara belägen i nära anslutning till kvarteret Isafjord. Trafikstart är planerad till 2030.

Att Kista kommer att trafikeras av spårväg innebär dels att stadskaraktären ändras till en än mer urban miljö, dels att rörelsemönster och flöden förändras. Förutsättningarna för kommersiella verksamheter i byggnadernas bottenvåningar stärks avsevärt längs spårdragningen. För kvarteret Isafjord som ligger nära en hållplats är det i högsta grad relevant.

Torshamnsgatans viadukt över Kistagången kommer att rivas, något som ytterligare ändrar förutsättningarna för befintliga byggnader i Isafjord. 1990-talsbyggnaden som är uppförd med rampen vid viadukten som förutsättning blir bättre exponerad, byggnaden kommer att få ett mer traditionellt, renodlat hörläge. Ur ett stadsbyggnadsperspektiv är detta positiva förändringar och i planarbetet kommer det att undersökas hur de nya förutsättningarna för att bidra till stadsliv kan tas tillvara.

Från kulturhistorisk synpunkt bedöms det vara helt skilda förutsättningar vad gäller möjligheter och komplikationer ifråga om ändring av bottenvåningarna för 1990-talsbyggnaden och 1970-talshuset.

1990-talsbyggnaden har en klassisk sockel bestående av ett tvåvåningsmotiv som har förebilder bland annat i stenstadshuset i Stockholms innerstad från tidigt 1900-tal. Den nedre delen av fasaden antyder en stadsmässighet som skulle kunna drivas längre genom utökade öppningar. Sockeln har en tydlig indelning och rytm genom markerade pelare som delar in sockeln i fack. Dessa fack bedöms vara tåliga för utökade glasytor, nya entréer och skyltar. Den noga utvalda materialkombinationen betong, granit, ek och varmröd puts är dock viktig att respektera. Kontorsentréerna ligger väl skyddade genom indrag i fasaden. Ändringar av dessa indrag

kan vara utmanande i relation till kulturvärdena. Entréer bör i första hand vara utförda som karuselldörrar.

I 1970-talsbyggnaden finns inte samma förutsättningar till anpassningar för en mer aktiv bottenvåning. Byggnadens utpräglade modernistiska uppbyggnad gör att den saknar sockelvåning. De tegelklädda fasadelementen fortsätter hela vägen ned till mark, bortsett från en minimal betongsockel. Byggnaden har ändå ett direkt möte med gatan, den tar inte avstånd från gatan såsom många andra modernistiska kontorsanläggningar. Det bedöms därför vara möjligt att pröva hur mötet med marken och gatan kan anpassas till den nya situationen med spårvagnstrafik. Det kan vara möjligt med lokala öppningar. Dessa bör om möjligt utföras distinkta och med en stark arkitektonisk idé som tydligt skiljer ut dem som tillägg. Det bedöms från antikvarisk synpunkt vara svårt att göra någon långtgående ändring i byggnadens materialverkan som att införa en avvikande sockelvåning. De glasade trapphusen är känsliga för ändringar.

[...]

Portiken är en viktig del i den modernistiska grammatiken eftersom den öppnar upp stadsrummet, erbjuder en dynamisk entrésituation och ger utrymme för pilotis, pelare, att ta plats i den arkitektoniska kompositionen. Portiken ligger i direkt kontakt med det offentliga rummet och är i grunden ett känsligt utrymme såväl kulturmiljö- som gestaltningsmässigt. Den omgestaltning som gjorts under 2020-talet, delvis som ett konstnärligt projekt, har dock minskat den antikvariska aspekten av känsligheten. Det bedöms därför finnas visst handlingsutrymme att tillgodose behov av nya eller ändrade funktioner här. Öppenheten och genomsikten är viktiga faktorer att värna liksom att pelarna får en fortsatt tongivande roll.

Konsekvens

En anpassning av bottenvåningarna längs Kistagången och Torshamnsgatan har studerats under planarbetet.

För ERA-huset föreslås små och varsamma ändringar. De svängda indragna fasaderna bevaras. Den för 1990-talet och Nyréns Arkitektkontor karaktäristiska materialkombinationen respekteras och skyddas i planförslaget med skyddsbestämmelse.

För SRA-husets bottenvåning mot Kistagången föreslås nya lokaler förses med stora glaspartier i trä och med minimal sockel. Detta grepp bedöms vara effektivt för att visa att lokalerna är knutna till förändringen av gatans roll och att de inte så tydligt hänger samman med byggnadens arkitektur i övrigt. Genom att teglet mellan de nya lokalerna bevaras ända ned till mark tillåts byggnaden landa vid gatan. Det är positivt att förslaget inte inbegriper en markerad sockelvåning. Förslaget innebär dock att befintliga fönsterband utgår i berörda lägen.

Portiken i SRA-huset anpassas till att bli en lokal på ett sätt som är väl förenligt med befintlig arkitektur. Pelarna tillåts vara tongivande när nya fasader dras in och glisas upp.

För de arkitektoniskt effektfulla trapphusen innebär ett scenario där SRA-huset konverteras till bostäder märkbara ändringar nedtill för att klara tillgänglighet och utrymning. Frågan har studerats i planarbetet och planförslaget visar att detta är möjligt att uppnå med rimliga arkitektoniska konsekvenser.

Medskicket har hör sammats.

SRA:S BOTTENVÅNING

1970-talsbyggnadens uppbyggnad med flyglar och gårdsbildningar ger en upplöst och komplex situation vad gäller bottenvåningen. Graden av offentlighet varierar mellan olika fasadavsnitt och gårdsutrymmen, något som också påverkar känsligheten för ändringar. Delar som har visuell kontakt med Grönlandsgatan och Grönlandsparken är känsligare än de inre gårdarna.

Gemensamt för stora delar av fasaderna och utrymmena i bottenvåningen kring gårdarna är att de har en öppen karaktär med glasade fasader och genomsikt mellan olika delar. Detta karaktärsdrag bör värnas. De sammanhängande öppna ytorna med klinkergolv innanför huvudentrén är särskilt angelägna att hålla ihop. De kan med fördel ges en nyckelroll även vid ny användning. Den stora (med vikkvägg delbara) hallen innanför entréhallen har gjorts om i början av 2000-talet och är mer tålig för ändringar i planlösning och av ytskikt.

Matsalsvolymerna som i grön plåt drar sig utanför den strikta flygelindelningen bedöms vara viktiga för förståelsen av hur byggnadskomplexet fungerat under Ericsson-eran. Matsalen har varit en viktig mötesplats och de gröna volymerna i glas och plåt har stor betydelse även arkitektoniskt, inte minst i samspelet med gårdarnas grönska och den vintergröna grönskan i synnerhet.

Konsekvens

I planförslaget har graden av offentlighet påverkat disposition och utformning av bottenvåningen kring gårdsrummen. Befintlig huvudentré med klinkergolv behåller en öppenhet och särställning inom byggnaden. Restauranglokalen föreslås få fortsatt användning som restaurang. De gröna stålglaspartierna och den högre andelen glas i bottenvåningens fasader föreslås bibehållas eller utvecklas i samma riktning.

Då behoven av allmänna ytor och kommunikationsytor minskar vid bostadsanvändning föreslås lägenheter med privata uteplatser vid den centrala gården innanför huvudentrén. Genomsikten genom bottenvåningen minskas härmed. I vilken grad öppenheten kan behållas vid andra användningar kan inte bedömas.

Medskicket har till stor del hörsammats.

SRA:s entrézon med öppenhet mellan entrégård och det inre gårdsrummet och sitt sammanhängande klinkergolv som binder ihop ytan.

ERA:S BOTTENVÅNINGAR

I 1990-talsbyggnaderna har det ända sedan uppförandet funnits generösa ytor och funktioner som konferens- och mötesavdelningar. Här lades in påkostade golv som idag kan konstateras är starkt tidstypiska men av ovanligt hög gestaltningsmässig kvalitet. Även undertaken utformades med omsorg. Ett särskilt utropstecken utgörs av den lilla hörsalen och dess foajé som är ett stycke utsökt välbevarad 1990-talsarkitektur.

Betydande ändringar har dock gjorts i dessa bottenvåningar och det finns fortsatt möjligheter att anpassa dem efter nya behov. Öppenhet och genomsikt bör prägla de mest strategiska utrymmena, såsom ytorna mellan gatu- och gårdsentré i byggnaden längs gatorna. De vackra kalksten- och marmorgolven bör beaktas i samtliga utrymmen.

Konsekvens

Öppenhet och genomsikt har goda förutsättningar att bevaras i gathuset där det föreslås stora lokaler. Här kommer de påkostade golven kunna bevaras i stora delar. Hörsalen föreslås fortsätta att vara en lokal.

I gårdshuset föreslås att det vid en omvandling till bostäder att det av den befintliga öppenheten endast blir en entréhall och en korridor kvar. Ett scenario med bostäder innebär vidare svårigheter att bevara golv annat än i kommunikationsytor och i mindre delar av lägenheterna såsom hallar.

Medskicket har delvis hör sammats.

ERA:s entrézon med öppenhet mot den mandelformade kvartersgården och sammanhängande mönstrade marmor- och kalkstengolvet med olikafärgade plattor.

FÖRBINDELSEGÅNGAR OCH LÄNKAR

Efter Ericssons tid i byggnaderna finns det tre förbindelsegångar inom komplexet. Två av dessa tillkom i samband med bygget av ERA. En utgörs av en förbindelsegång i luften två våningar upp mellan de två 1990-talsbyggnaderna och som är samtida med dessa. Länken är viktig som vittnesbörd om hur anläggningen disponerats och fungerat med kontakt mellan olika avdelningar inom företaget. Den hjälper också till att skapa en värdebärande slutenhet runt gården.

Samtida med förbindelsegången är också den länk med glasklädd trästomme som kopplar samman bottenvåningarna och entréytorna inom 1970-tals och 1990-talsetapperna. Länken är högklassigt utformad som ett tydligt tillägg. Den utgör en symbol för hur anläggningen byggdes ut på 1990-talet.

Den tredje länken kopplar samman bottenvåningarna i 1990-talsbyggnaderna i anslutning till 1970-talsbyggnaden. Länken tillkom 2003 i samband med andra ändringar som gjordes då koncernledningen flyttade in i komplexet. Den smäckra glasfasaden uppbyggd med s.k. structural glazing, det vill säga ett fasadsystem utan metallprofiler, är typisk för sin tid. Invändigt har länken ett naturstensgolv och ett bearbetat undertak. Som väl genomfört tillägg och symbol för att koncernens ledning satt i byggnaden några år innan ett nytt huvudkontor stod färdigt bedöms länken vara känslig för rivning eller ändring.

Konsekvens

I bostadsalternativet föreslås att länkarna inreds till bostäder. Nya mellanväggar, bjälklag och anpassningar i övrigt kommer sannolikt innebära långtgående negativa konsekvenser för dessa arkitektoniskt bearbetade delar.

I övriga användningar är det oklart vilken roll länkar och förbindelsegångar får och hur de kan komma att användas. Om byggnaderna får sinsemellan olika funktioner är det inte säkert att det finns bruk för länkarna som förbindelser.

I bostadsalternativet har medskicket inte hörsammats.

SRA:s innergård med 1990-talets förbindelsegång.

STRAMA GÅRDAR MED OLIKA GRAD AV POTENTIAL

Inom SRA:s anläggning finns fyra gårdar, varav två är kringbyggda och två öppna mot Grönlandsgatan. Gårdarna utmärks av stramt utformade hårdgjorda ytor med geometriskt utformade planteringar av buskar och träd. De öppna gårdarna mot Grönlandsgatan utgjorde från början en förlängning av Grönlandsparken på andra sidan gatan som grep in i anläggningens inre och genom bottenvåningens genom-siktighet även hade sin fortsättning in på de inre gårdarna. Idag binds gårds- och gaturum samman genom täta låga buskage i fastighetsgräns och träd på ömse sidor om gatan och bildar en mjuk övergång som är viktig att värna ur kulturmiljöperspektiv. Särskilt entrégårdens buskage som mjukar upp mötet mellan fasader och markyta har stora kvaliteter som med fördel även fortsättningsvis kan bidra till kvaliteter i en eventuell boendemiljö. Detsamma gäller de kvarvarande tidstypiska inslagen av vintergrönt som bidrar till intimitet året om. Matsalens utbyggnader i grön plåt korresponderar och samspelar både i skala och i kulör med grönytorna och bör återanvändas som allmänna ytor med tillgång till gårdarnas uterum.

Gatans gröna karaktär har minskat med mängden förtätningar varför kvarvarande grönytor och särskilt de öppna gårdarna, har betydelse för läsbarheten och förståelsen för anläggningens tillkomst och tidens och bolagets syn på vikten av gröna utemiljöer.

De inre gårdarna är välbevarade exempel på 1970-talets grönplanering men är likväl mindre känsliga för förändring genom sin begränsade synlighet från allmän plats. Den geometriska karaktären kan vidareutvecklas med större inslag av grönska för att skapa en privat karaktär.

Också ERA:s nya huvudkontor från 1990-talet inkluderade en medveten gestaltning av utemiljöerna. Särskilt den man-

delformade entrégården vittnar om en hög arkitektonisk ambitionsnivå. En trädkrans flankerar gårdsrummets fasader och bildar ett grönt inslag som ytterligare definierar mandelformen. Gårdsytan är i sin helhet hårdgjord med betongsten varför trädens grönska utgör en nödvändig kontrast. Även pollarna ingår i ursprungsgestaltningen och den centralt placerade rundeln som bryter upp den stora ytan. Utan dessa inslag går mycket av gårdens postmoderna karaktär förlorad och de kan därför sägas vara känsliga för förändring.

Den ursprungliga gestaltningen är delvis förändrad genom den tillbyggda förbindelsegången från 2003 och den lilla möteslokalen som uppförts på gårdens inre delar. Ytorna kring dessa är mindre känsliga för förändring och har potential genom sin småskaliga rumslighet att fungera som en mer privat yta med friare utformning.

Konsekvens

Förslaget till utveckling av gårdarna inom SRA-delen bedöms vara utfört med förståelse för gårdarnas karaktär som är såväl typisk för tiden som för upphovsmannen, landskapsarkitekten Gunnar Martinsson. Gårdarna mot Grönlandsgatan bibehåller i stort sin karaktär och kvaliteter även om entrégården enligt dagens krav behöver anpassas för angöring med bil.

Vid ett scenario där lägenheter byggs i ERA-huset behöver delar av den mandelformade gården göras om till bostadsgård och planteras och programmeras för vistelse, delvis på privata uteplatser. Även om den karaktärsfulla trädkransen bevaras betyder bearbetningen av denna stram och representativa gård en betydande negativ påverkan på fastighetens helhetskaraktär och vittnesbörd om det sammanhang byggnaden tillkom i och den roll den

sedermera fick för Ericsson. Rundeln som strukturerar gården föreslås flyttas något.

Medskicket har hörsammats för SRA:s gårdsrum men endast delvis ifråga om ERA:s gård.

TÅLIGA KONTORSVÅNINGAR

SRA:s långa kontorsskepp med numera öppna våningsplan utan cellkontor bedöms ha en utpräglad tålighet för nya rumsbildningar och nya funktioner så länge det inte innebär att fönsterbanden bryts med nya mellanväggar eller byggs för på annat sätt.

I 1990-talsbyggnaderna finns också goda möjligheter att ändra dispositionen. Ljusgården genom gathusets samtliga kontorsplan ger dock särskilda förutsättningar för kommunikationer och planlösning på planen.

Konsekvens

SRA:s kontorsvåningar är tåliga för ändringar vilket gör att samtliga ändamål som planen medger bedöms kunna inrymmas utan betydande negativa konsekvenser. Planen fungerar även utmärkt för bostäder.

I ERA-byggnaderna visar skisser som tagits fram under planarbetet att bostäder kan inrymmas på ett lämpligt sätt. Lägenhetsskiljande väggar kan placeras vid fasadpelare vilket innebär att fönsterpartierna inte påverkas. Ljusgården respekteras och ytorna närmast den kan användas för angöring till lägenheter. Även vid andra tänkbara användningar av byggnaden som planen medger bör ljusgårdens roll och betydelse kunna leva vidare. Den kommer dock sannolikt påverkas av åtgärder som skiljer planen åt.

Medskicket har hörtsammats.

Kontorsvåning med bärande kvadratsika pelare i en av SRA:s lågdelar.

FASADER MED OLIKA GRAD AV KÄNSLIGHET

Både SRA:s och ERA:s byggnader har konsekvent utformade fasader av hög gestaltningsmässig och materialmässig kvalitet. Fasaderna ovan bottenvåningarna bedöms generellt vara känsliga för ändringar av fasadmateriell eller fönster. Materialkombinationerna är noga utvalda och för 1970-talsbyggnaden är sammansättningen starkt tidstypisk. Plåtinklädnaden kring de exponerade uppglasade trapphusen mot Kistagången är effektiv och en särskilt framstående användning av aluminiumplåt i arkitekturen. Plåtinklädda våningar mot kvarterets inre bedöms vara något mer tåliga ändringar.

I en viktning av hur känsliga 1970-talsbyggnadens fasader är för ändringar är bedömningen att känsligheten är störst i fasaderna mot Kistagången. Här avspeglas det tydliga, konsekventa och eleganta linjespelet tydligast där byggnadens skarpa siluett accentueras av ett effektivt linjespel: Horisontella linjer i form av fönsterband och fogar samt de tydliga vertikallerna vid trapphusen, understrukna av skuggbildningar vid indragen på var sida om trapphusens glasfasader. Fasaderna mot gården är mindre känsliga eftersom byggnadskropparna skymmer varandra och träd på gårdarna skymmer eller diffuserar delar av fasaderna. De tvärställda trevåningslänkarna som binder samman kontorsskeppen och även till viss del matsalsvolymerna påverkar också hur mycket man ser av gårdsfasaderna. Man kan inte uppleva samma helhet som i fasaden mot Kistagången.

Den lägsta flygeln som ligger närmast sentida Ericssonbyggnad inom Isafjord 5 är mindre känslig av den anledningen att den är kortare och lägre och därmed inte har samma anslående verkan i omgivningen. De tre trappande gavlarna mot Grönlandsgatan är ett effektivt motiv i stadsbilden men de bedöms inte ha högsta känslighet – fasadmålningen har förändrat kompositionen och de icke ursprungliga fönsteröpp-

ningarna i de två andra gavlarna skulle kunna ersättas med andra lösningar som bättre respekterar ursprungsarkitekturen.

ERA:s fasader ovan sockel (gathuset, gårdshuset har ingen markerad sockel) har en synnerligen gedigen utformning i släta betongelement och kopparklädda utsprång med uppvik upp mot påkostade kopparklädda fönster och burspråk. Fasaderna är till sin typ och uppbyggnad känsliga att ändra. Generellt bedöms gathuset vara känsligare än gårdshuset med tanke på placering och synlighet i stadsbilden. Gårdshuset har inga burspråk och en enklare bottenvåning.

Gathuset har två framsidor, möjligen kan det anföras att dess gårdsfasad till och med är den egentliga huvudfasaden. Den svängda högresta fasaden är synnerligen elegant. Byggnaden lider mot gården heller inte av de nivåskillnader vid rampen i mötet Torshamnsgatan-Kistagången som där påverkar fasaden negativt. Av den anledningen och med tanke på gårdens representativa karaktär bedöms gathusets fasader lika känsliga som gatufasaderna. Eventuella fasadändringar behöver studeras ingående.

Konsekvens

Vid en ombyggnad av SRA till bostäder föreslås att balkonger kan tillkomma på fasader mot gårdar och på de lägre länkarna. Det visar att man hörsammat medskicket att fasaden mot Kistagången har större arkitektoniska kvaliteter och är viktigare att värna. Franska balkonger och ändringar av trapphusentréerna ger sammantaget ändringar som påverkar men inte utmanar den starka grundkaraktären.

Gavlarna som efter ändringar inte bedöms ha högsta känslighet föreslås ändras ytterligare genom tillkomst av de för tillgängligheten nödvändiga hissarna med dörrar direkt mot gata och genom tillkommande fönsteröppningar i de slutna murytor som hittills inte försetts med fönster. Ändringarna av gavlarna utförs dock på ett mer varsamt sätt än befintliga ändringar.

För ERA-husen föreslås inga fasadändringar annat än i bottenvåningarna.

Medskicket har till stor del hörsammats.

Gavel mot Grönlandsparken med sin senare tillkomna väggmålning.

TAKLANDSKAPET ÄR OBEARBETAT

Både 1970-talsanläggningen och 1990-talsbyggnaderna har anspråkslösa och enkla tak utan terrasser eller andra bearbetade delar. Takytorna på 1990-tals byggnaden är täckta av papp. Teknikrummen är klädda i plåt. Plåtbeklädnaderna håller hög kvalitet på 1970-talsbyggnaderna medan bandtäckningen på 1990-talsbyggnadernas uppbyggnader är bucklig och illa utförd. Undantaget är lanterninen som ger ljus till ljusgården. De värdebärande karaktärsdragen är få i taklandskapet.

Konsekvens

SRA:s teknikvåning föreslås rivas och ersättas med en bostadsvåning, klädd i grön plåt. Ändringen är förvisso karaktärsförändrande men inga större kulturhistoriska värden går förlorade. Dessa kan inskränkas till kunskapsvärden och vissa gestaltningensmässiga värden.

Medskicket har till stora delar hör sammats.

SRA:s taklandskap med sin karaktäristiska teknikvåning i plåt som binder ihop teknikvåningen med trapphusens plåtfasader

SAMLAD BEDÖMNING

ANGELÄGET ATT MEDGE UTÖKADE ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN

Kista befinner sig sedan många år i en utvecklingsfas där vad som tidigare var en ständig expansion av kontorsytor brutits och där verksamhetsområdet förändras allt mer påtagligt ifråga om innehåll och brukande. Här har omvandling av vad som tidigare varit renodlade kontorsbyggnader kommit att bli verklighet i relativt stor omfattning. Flera byggnader har helt eller delvis ställts om till hotell och i kv. Hekla pågår en transformation av ett kontorshus (från 1980-talet) till bostäder. Ett antal äldre kontorshus har också rivits, andra har förnyats mer eller mindre drastiskt för att de ska kunna locka hyresgäster.

Denna utveckling som syns särskilt tydligt i Kista men är kopplad till mer allmänna tendenser med strukturförändringar inom kontorshyresmarknaden där såväl lägen som vilken typ av byggnader som är gångbara successivt ändras. Antalet verkligt stora hyresgäster är litet och otaliga är de byggnader som på senare tid anpassats för fler, mindre hyresgäster.

Detaljplanen omfattar två kontorshus byggda för en stor verksamhet enligt två olika ideal. Till dessa byggnader finns påtagliga svårigheter att locka kontorshyresgäster på en hårt konkurrensutsatt marknad.

Det kan vara nödvändigt att ställa om och det är från flera perspektiv, bland annat sett till kulturmiljö,

klokt att detaljplanen tas fram för att möjliggöra att byggnaderna kan användas för andra ändamål, utöver kontor.

Från kulturmiljösynpunkt är det helt centralt att byggnaderna bevaras och används. Det är fråga om två byggnader som båda har en plats i berättelsen om svenskt kontorshusbyggande, om Kistas utveckling till ett IT-kluster av global betydelse och inte minst till framgångssagan LM Ericsson och företagets betydelse för både den fasta och den mobila telefonins utveckling. Rivning av byggnaderna skulle innebära stora negativa konsekvenser för både Kista och Stockholms kulturmiljö men skulle även innebära en förlust sett till mer allmän, nationell bebyggelse- och arkitekturhistoria.

KONTOR MEST LÄMPLIGT

Ett fortsatt bruk av byggnaderna som kontor är bäst sett till både läsbarhet och vad gäller ingrepp i byggnaderna. Båda byggnaderna är avsedda att vara flexibla kontorsbyggnader och fortsatta förändringar av kontorsvåningarna är sett med antikvariska ögon möjliga.

HOTELL

Konvertering av lokaler till hotell innebär tät rumsindelning och en hög täthet av installationer för badrum. För de aktuella byggnaderna innebär detta inga större problem. Möjligen skulle ljusgården i ERA:s gathus kunna bli problematisk utifrån brand-

säkerhetsfrågor, men så är fallet vid allt framtida bruk av byggnaden. Vid en användning som hotell bedöms det finnas goda möjligheter att ta tillvara bottenvåningarnas rumsligheter och kulturhistoriskt intressanta golv samt möjligen också de arkitektoniskt bearbetade förbindelsegångarna. Förbindelsegångarnas framtid är oviss vid flera framtida scenarion eftersom behovet av dem för kommunikation kommer att ändras eller utgå.

BOSTÄDER I SRA

Scenariot bostäder kommer med den speciella omständigheten att bostäder i stort sett kan betraktas som en byggnads slutstation. Endast ytterst sällan avvecklas numera bostäder i en befintlig byggnad. För att möjliggöra bostäder krävs en rad anpassningar, i detta fall ändringar av entréerna i trapphusen mot Kistagången, hissar som mynnar direkt vid gatan och mot Grönlandsparken samt tillkomst av sociala ytor på de strama gårdarna. För att skapa goda bostäder föreslås också balkonger, franska balkonger, privata uteplatser. Ändrade behov av ventilation innebär också att teknikvåningen på SRA-byggnaderna också föreslås rivas och ersättas med nya takvåningar med ändrad form och avvikande material och kulör. Därtill innebär en ombyggnad till bostäder att behovet av kommunikationsytor och ytor för gemenskap och samvaro blir litet, något som drabbar de öppna sambanden och stora ytorna i bottenvåningen i SRA-komplexet och ERA:s gårdshus, rum och samband som till

stor del bedöms vara särskilt värdefulla. Dessa ytor tas till stor del i anspråk för bostäder. Det föreslås även att de två kulturhistoriskt intressanta förbindelsegångarna och länkarna som tillkommit under 1990-talet och 2000-talet görs om eftersom de annars kommer att sakna funktion. I detta sistnämnda avseende innebär scenariot bostäder risk för förvanskning av kulturvärden eftersom de öppna ytorna styckas upp och även exteriören påverkas av bl. a. nya mellanväggar. Från kulturmiljösynpunkt bör det i fortsatt arbete studeras om de berörda länkarna kan få andra funktioner än bostäder.

Genom tillägg med balkonger, franska balkonger och takvåningar med ny form och material ger konverteringen av SRA-komplexet tydliga avtryck mot omgivande gator och offentliga rum. Läsbarheten av den ursprungliga användningen blir dock fortsatt god. Förslaget uppvisar en balans mellan de fysiska uttrycken för de två olika funktionerna kontor och bostad. Det bedöms bli lättläst att byggnaden varit ett kontorshus som byggts om till bostäder. De värdebärande karaktärsdragen i den senmodernistiska 1970-talsarkitekturen respekteras i hög grad. I det fall de i arkitekturen tongivande fönsterbanden skulle ökas på höjden påverkas förståelsen för 1970-talets villkor mer långtgående och ingreppen blir betydligt större eftersom fönstren behöver bytas ut och rivningar krävs i de tegelklädda fasadelementen.

De utvändiga ändringar och tillägg som föreslås i bostadscenariot bedöms annars vara arkitektoniskt

välanpassade. Balkongerna får en diskret verkan och i förslaget håller man sig till den ursprungliga, sammanhållna och sparsmakade kulörskalan. Entréerna mot Kistagången blir komplexa med såväl entrépartier som hiss och skärmtak som skär av glasfasaderna. Utformningen som skissats bedöms ha både kvaliteter och utmaningar som behöver studeras vidare under fortsatt arbete.

Gavlarna mot Grönlandsgatan påverkas negativt av nya hissar som mynnar vid gatan och av nya håltagningar för fönster men konsekvenserna bedöms bli små negativa.

BOSTÄDER I ERA

I ERA-husen föreslås vid en eventuell omställning till bostäder inga fasadändringar utöver håltagning för nya dörrar till uteplatser i anslutning till gårds-huset. Det bedöms vara rimligt att inte vara lika strikt ifråga om ändringar av gårdshuset men eftersom gården inte är en innergård i vanlig bemärkelse utan huvudnumret i ERA-anläggningen är det angeläget att studera åtgärden ingående. I bostadsscenarioet bedöms den imposanta gården påverkas i hög utsträckning av privata uteplatser och utökade grönytor, något som sammantaget bedöms ge medelstora negativa konsekvenser för kulturvärden.

Bortsett från ytorna närmast ERA-ljusgården är det inte antikvariskt känsligt att dela in planen för andra funktioner. Ljusgården får enligt förslaget fortsatt en viktig funktion som kommunikationsyta.

UTÖKAD STADSMÄSSIGHET

Planförslaget hanterar också alternativgemensamma åtgärder kopplade till att tvärbanan om några år sannolikt trafikerar Kistagången, något som i sin tur fordrar en riven viadukt på Torshamnsgatan och därmed en anpassning av ERA-huset till nya gatuhöjder. Sättet denna anpassning görs på bedöms vara varsamt och väl anpassat.

Att den milstolpe i Kistas utveckling som tvärbanan blir gör avtryck är önskvärt från en rad andra perspektiv än antikvariska. Även sett till kulturmiljön bedöms det vara en lämplig fas i kvarterets utveckling eftersom ändringarna sammanfaller med en eventuell ny användning av byggnaderna och med att Ericsson flyttat ut. SRA-byggnaden har inga direkta kvaliteter i den nedersta delen mer än att den befintlig utformning visar på den hittills renodlade kontorshusfunktionen. Det sätt som skissats för att ta upp lokaler görs med god läsbarhet om att nya lokaler mot gatan är ett sentida tillägg. Påverkan på den konsekventa arkitekturen blir inte betydande - flera våningar med den karaktäristiska fönsterbandsarkitekturen består.

Inglasningen av portiken i mötet Kistagången-Grönlandsgatan är ett led i samma strävan att skapa en mer välfungerande stadsmiljö. En inglasning av portiken ger negativa konsekvenser men det finns inga påtagliga kvaliteter inne i portiken som skulle byggas bort och de modernistiska pelarna blir fortsatt tongivande.

